

FOREDRAG PÅ FAGLIG/POLITISK KONFERANSE,
OSLO ARBEIDERPARTI, 26. JANUAR 1981

... Ett av de mest framtrædende trekk i det politiske bildet idag er Høyres nye, dominerende plass på den borgerlige siden.

Vi ser allerede hvordan de to mellompartiene er begynt å tilpasse seg den politiske maktforsyning som har skjedd.

For ganske kort tid siden ville de to samarbeidspartiene - Senterpartiet og Kristelig Folkeparti - ikke høre tale om noen Høyre-kandidat til statsministerstillingen.

2

Dette forhold har endret seg. Willoch aksepteres nå nærmest selvfølgelig som den som skal lede en eventuell borgerlig regjering.

Bak en slik holdningsendring ligger det ikke bare personvurderinger!

Det forteller om en betydelig forskyvning av den politiske innflytelse på den borgerlige siden, til fordel for Høyre.

En forskyvning som selvfølgelig også får realpolitiske konsekvenser.

Alternativet til vår regjering synes å være klart. Tape

vi valget vil en borgerlig regjering overta regjeringsansvaret.

Det vil kunne bli en rein Høyre-regjering, og det politiske grunnlag for en slik regjering kjenner vi. Skulle imidlertid utfallet bli en koalisjonsregjering av de tre borgerlige partier, da er den politiske plattform for denne regjerings arbeid fremdeles høyst uklar. Alle ville være tjent med at en fikk en avklaring i dette spørsmålet. Velgerne bør få vite hvilken politikk en slik regjering ønsker å gjennomføre.

En skulle tro dette også var av interesse for de partier som er rede til å gå inn i et regjeringssamarbeid.

Den alvorlige økonomiske utvikling internasjonalt har ført til at også vår økonomi er kommet inn i en omstillingsfase.

Den sterke økonomiske vekst som har preget samfunnet over en ganske lang periode, er blitt avløst av langt strammere økonomiske betingelser.

Vi har måttet senke våre ambisjonsnivåer. Det er strengere rammer for vår økonomiske handlefrihet.

Mange av de nye oppgaver som meldte seg, kunne vi tidligere løse ved hjelp av en betydelig vekst i vår økonomi. Nå må vi stadig oftere finne løsninger gjennom å skjære ned på andre områder.

De problemer dette fører med seg møter Regjeringen så å si daglig. Gang på gang må vi gå ut og si nei til økte bevilgninger til gode formål og forståelige krav fra interessegrupper.

Det synes vanskelig å nå ut med informasjon om realitetene i den situasjon vi er i, og de krav dette stiller oss overfor.

En strammere økonomisk handlefrihet er i enkelte tilfelle blitt oppfattet som tegn på manglende vilje til å løse viktige oppgaver.

Samtidig har vi hatt gående diskusjoner om sentrale politiske spørsmål innenfor parti og fagbevegelse. Dette har gitt næring til uklarhet.

Denne onde sirkelen må vi nå bryte. De problemer som oppstår på grunn av endrede økonomiske forutsetninger må vi makte å løse - og vi må vinne forståelse for løsningene. Men dette er bare den ene sida av problemet. Kanskje enda viktigere er det at vi igjen finner fram til en arbeidsstil både i organisasjonene og utenfor som

gir oss en samlet og slagkraftig bevegelse. Det innebærer sans for den partimessige behandling, respekt for organisatoriske vedtak og den nødvendige porsjon selvdisiplin.

På bakgrunn av de uttalelser som er kommet frem de siste dagene om Regjeringens holdning til en atomfri sone i Norden vil jeg gjerne få si følgende:

Regjeringens holdning i dette spørsmålet har alltid vært - og er fortsatt - at det er i en bredere europeisk sammenheng at arbeidet for en atomfri sone i Norden vil kunne føre fram. Dette vil si at en slik sone må inngå i en bredere ordning som regulerer slike våpen i et

større europeisk område, hvor det i dag finnes slike våpen. Arbeidet for atomvåpenfrie soner skal ikke føre til noen endring i vår sikkerhetspolitiske hovedlinje og allianseforpliktelse.

Regjeringen deler den dype bekymring over utviklingen på atomvåpnenes område. Derfor legger den også stor vekt på de drøftelser som nå er innledet mellom USA og Sovjetunionen om atomvåpnene i Europa. Spørsmålet om en atomfri sone i Norden vil kunne finne sin løsning i forbindelse med disse forhandlinger. Norge deltar aktivt i allierte konsultasjoner om disse forhandlinger, som pågår i et eget forum innenfor NATO, som Norge bidro til å få opprettet.

I massemedia er det slått opp at enkelte av våre allierte har reist spørsmål om den debatten som foregår i Norge. Dette er naturlig innenfor en allianse.

Fra norsk side har det vært like naturlig å redegjøre for våre synspunkter.

Det er en selvsagt sak at det i Det norske Arbeiderparti og ellers i vårt samfunn pågår en engasjert debatt om atomvåpenkappløpet og om hvilken rolle de nordiske land kan spille for å stanse denne utvikling. Dette er en debatt som vi verken kan eller bør søke å stoppe, og som er bakgrunnen for de formuleringer som nå er nedfelt i utkastet til DNA's Arbeidsprogram.

8 a

Det finnes i dag ingen endelige løsninger på de dypt alvorlige spørsmål som sikkerhetspolitikken dreier seg om.

Jeg ser at Høyres parlamentariske fører, Kåre Willoch, har stillet spørsmål om hvorfor ikke Regjeringen har rådført seg med opposisjonen. Svaret er at det ikke har vært noen foranledning til dette, fordi Regjeringens holdning til spørsmålet om atomfrie soner er som før. Det er bare det at behovet for å gjøre noe ^{konstruktivt og aktivt} med dette nå blir stadig mer nødvendig.

Den konkrete sak som sterkest har preget masse-media og den politiske debatt i det siste er Stortingets vedtak om utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget.

Fra enkelte hold er det nå reist krav til same-organisasjonene om å bryte samarbeidet med myndighetene. Jeg mener at en slik handling ville være et stort tilbakeskritt. Blant annet er det nylig satt i gang en omfattende utredning av samenes rettigheter til land og vann og andre aktuelle spørsmål som er tatt opp fra samenes side.

Ingen vil være tjent med at dette banebrytende arbeidet skal hindres eller stanses før det er kommet skikkelig i gang.

Regjeringen har innbudt de samiske organisasjoner til et møte i nær framtid for å få klarlagt grunnlaget

for det fortsatte arbeid med samespørsmålene. Fra visse hold er det forsøkt skapt uklarhet omkring Regjeringens vilje til å fortsette det arbeid som nå er påbegynt.

Jeg regner med at slike misforståelser vil kunne bli ryddet av veien i den fortsatte kontakt vi tar sikte på å ha med samenes ^{egne ansvarlige} organisasjoner.

Det er lite som tyder på at den svake økonomiske utviklingstendens vi nå er inne i vil bli brutt i tiden fram til midten av 80-årene.

Siden 1973 er den økonomiske veksten i Vest-Europa

blitt halvert, inflasjonen er blitt tredoblet og arbeidsledigheten er fordoblet.

Felles for den politikk som flere land nå legger opp for årene framover, er at den vil gi en utvikling med fortsatt høy arbeidsledighet, svak produksjonsvekst, fallende realinntekter for vanlige inntektstakere og betydelig nedskjæringer på offentlige budsjetter.

Den økonomiske sjokkbølgen som rullet over verden etter oljekrisen høsten 1973 har utviklet den mest dyptgående internasjonale depresjon i nyere tid.

Når menneskene møter store vanskeligheter, når de står foran oppgaver som umiddelbart kan se ut som uløselige, ja, da er det alltid noen som tyr til gamle metoder og lettvinte svar.

Det opplever vi også nå. Det er økonomer i dag som

mener at løsningen på den internasjonale krisen er å slippe alle markedskrefter fri. Skoler, helsestell, eldreomsorg og andre samfunnstjenester, - alt skal privatfinansieres. Fagforeningenes innflytelse skal reduseres og en må komme bort fra den solidariske lønnspolitikken.

Og så skal en bare sette seg ned å vente på at kreftenes frie spill skal løse vanskelighetene.

Det lyder som et ekko fra enkelte økonomiske teoretikere fra det forrige århundredet. De kom bl.a. fram til at konjunktursvingningene var naturbestemte. Det skulle ha sammenheng med utviklingen av solflekker, og ha en omløpstid på ca. 10 år.

Jeg har tro på menneskenes evne til å mestre de grunnleggende oppgaver vi står foran. Vi må få utviklet en felles vilje og enighet om mål og virkemidler, det er nødvendig å få etablert et forpliktende og nært internasjonalt samarbeid med det mål å gi balanse og vekst. Den faglige og politiske arbeiderbevegelse har her en stor internasjonal oppgave.

Vi må være oss bevisst at det er ingen internasjonal bevegelse i dag som har en tilsvarende bredde og tyngde. Med det følger også et ansvar for å bidra til at det nødvendige samarbeid kan komme i gang.

Hva er det som særpreger det norske samfunn i dag? Materielt sett har det norske folk det godt. Vi er blant de få prosent i verden som kan nyte godt av fulle demokratiske rettigheter. Vi har et godt utbygd sosialt, kulturelt og offentlig tjenestetilbud.

Vi lever i trygge økonomiske kår.

Vi har ressurser som gjør at vi står bedre rustet til å møte framtida enn de fleste land.

I det hele tatt, - antakelig vil en overveldende del av verdens befolkning se med misunnelse på våre levekår og muligheter.

Det er i disse realiteter vi må ta utgangspunkt når vi trekker opp retningslinjene for vår fortsatte politiske innsats.

Vår økonomiske situasjon bærer sterkt preg av den motkonjunkturpolitikk vi har lagt opp til. Våre kredittmuligheter og oljeinntektene gjorde det mulig å satse betydelige summer for å sikre utsatte deler av vårt næringsliv og gjennomføre en sterk utbygging av den offentlige sektor.

I tillegg har vi ført en omfattende reformpolitikk med store økonomiske konsekvenser.

Vi har greid å opprettholde full sysselsetting. Fra 1979 til 1980 har økningen i sysselsettingen vært totalt 147.000 årsverk. Av disse har vi fått 111.000 innenfor offentlig forvaltning.

Det er ellers blitt gjennomført et omfattende reformarbeid i de år Arbeiderpartiet har hatt regjeringsmakten.

Av betydning for forholdene på arbeidsplassen:

- 40 timers uke ble gjennomført i 1976 og i 1977 fikk vi en ny arbeidsmiljølov som ga større innflytelse på forholdene på arbeidsplassen for de ansatte. I 1978 fikk vi en ny sykelønnsordning som ga like rettigheter for alle grupper ansatte.
- Samtidig med at vi har kommet betydelig lengre i arbeidet med inntektsutjamning, har det skjedd

17

en sterk økning av realinntektene. Realinntekten har økt med ca. 20 % for industriarbeidere siden 1973 og for andre grupper med tilsvarende inntektsnivå.

- Inntektsgrunnlaget er blitt styrket for barnefamilie og for enslige forsørgere, bl.a. gjennom heving av barnetrygden.
- Det har skjedd en videre utbygging av overføringene til yrkestakere i primærnæringene - fiske og jordbruk.
- Trygdeordningene er bygget videre ut. Fra 1975 til 1979 er overføringene over stats- og trygdebudsjettet øket med gjennomsnittlig 11 % pr. år regnet i faste priser.
- Støtteordninger og overføringer til kulturarbeid på kommune- og fylkesplan er blitt sterkt utvidet.

Samtidig har det skjedd en betydelig oppbygging av de økonomiske ressurser og tilbud innenfor voksenopplæringen og videreutdanningen.

Det er bl.a. bygd ut nær 30.000 skoleplasser i den videregående skole med sikte på tre års utdanning til all ungdom.

- En rekke tiltak er satt i verk med sikte på bedre likestilling mellom kjønnene.
- Det praktiske grunnlag og de nødvendige virkemidler for en sterkere satsing i miljøvern og forsvarlig ressursbruk er blitt utviklet i disse årene. Det er blitt vedtatt en rekke viktige lover innenfor dette området.

Midt i alle fortredeligheter vi sliter med må vi ikke glemme dette: Vi har maktet å gjennomføre våre programforpliktelser om trygging av arbeidsplasser og en mer rettferdig fordeling av de økonomiske levekår.

Men den internasjonale krisepregede økonomiske utvikling, og til dels også vår egen politikk, har medført belastninger.

Vi har måttet tåle større underskudd i utenriksøkonomien enn noen gang tidligere. Vi har fått en markert svekket konkurransevne fram til 1977, og utviklingen i 1980 og utsiktene for 1981 tyder på at det norske

20

kostnadsnivået nå igjen er på vei oppover. Fra 1974 har vi hatt en svak produktivitets- og produksjonsutvikling i industrien. Produksjonsvolumet i industrien ligger fortsatt under 1974-nivået.

En sterk prisstigning vil være den største trussel mot våre arbeidsplasser i tida framover. Hvis vi greier å gjennomføre en politikk som leder til en relativt stabil og lav prisstigning, vil det så å si automatisk trekke med seg fordeler.

Slik inflasjon virker i vårt økonomiske system, fører den i realiteten også til en omfordeling av inntektene som i mange tilfelle kan bli av større betydning enn de tillegg lønnstakerne forhandler seg fram til.

Visse uheldige sider ved inflasjonen blir forsterket

av et sterkt progressivt skattesystem. Vekst i prisnivået vil så å si automatisk føre med seg krav om sterkere vekst i lønnsnivået for å motvirke effekten av skatteskjerpelser.

En sterk prisstigning skaper også problemer for de offentlige budsjetter. Særlig gjelder dette den kommunale økonomi. Lønnsveksten for kommunene ved et inntetksoppgjør med sosial profil vil gi sterke utslag på budsjettene, og så lenge skatteinntektene ikke stiger tilsvarende, får dette uheldig virkning på den økonomiske situasjonen for kommunene.

Våre muligheter for å sikre de hovedmål vi har satt oss, - fortsatt trygghet for arbeid og inntekt og vern om vår sosiale standard, er derfor direkte avhengig av at vi makter å få til en senking av takten i prisstigningen.

Inntektspolitikken vil her stå sentralt. Det vil være nødvendig å få til en tilfredsstillende balanse mellom produksjon, offentlig og privat forbruk og utviklingen i våre inntekter.

Den internasjonale utvikling og den politikk det blir lagt opp til i andre land som vi har samhandel med, setter klare grenser for vår handlefrihet her hjemme. Vi må konsentrere vår innsats om de oppgaver som vi i dagens situasjon ser er viktigst:

- Sikre et grunnlag som kan gi arbeid for alle. Særlig gjelder dette oppgavene i de områder som vi nå ser er spesielt utsatte, og for de grupper som har de største vanskeligheter på arbeidsmarkedet.
- Vi må sørge for at den sosiale standard vi har

oppnådd og de samfunnstjenester vi har bygd ut, kan opprettholdes til tross for de vanskelige tidene.

Innenfor det jeg vil kalle vår sosiale standard ligger slike avgjørende politiske oppgaver som boligpolitikk, våre helse- og sosialtjenester, eldreomsorgen og andre samfunnsoppgaver som har betydning for menneskenes livskvalitet og velferd.

Den tida vi står foran vil stille sterke krav til samarbeidsevne og vilje innenfor vår industri og næringslivet ellers.

Vi står foran omstillinger i produksjonslivet. Ny teknologi vil bli innført med vidtrekkende konsekvenser, og vi må også regne med økte belastninger på grunn av en mer anstrengt økonomisk situasjon.

Under slike forhold vil et godt utviklet og

24

funksjonsdyktig bedriftsdemokrati være et verdifullt element. Mer enn noensinne tidligere vil det nå være behov for et aktivt engasjement og samarbeid fra alle grupper innenfor bedriftsporten.

Arbeiderbevegelsen har invitert til et samarbeid for å legge til rette de nye former for medinnflytelse som nye typer bedriftsorganisasjoner vil kreve. Ett ledd i dette arbeidet bør være at fagbevegelsen og de tillitsvalgtes stilling styrkes, og at de i størst mulig utstrekning blir trukket med i utformingen av framtida for sin egen arbeidsplass.

På bakgrunn av de erfaringer vi har høstet gjennom deltaking av de ansatte i styrer og bedriftsforsamling, er det nå riktig å gå videre med å utbygge de ansattes rett

til medbestemmelse. Deres innflytelse i selskapenes styrende organer ^{må} styrkes.

Inntektsoppgjørene til våren vil bli vår første prøvestein når det gjelder å gjennomføre en realistisk og målrettet økonomisk politikk.

Hvis de aktuelle tendenser fortsetter, slik at grupper som ut fra sin funksjon eller spesielle plass i arbeidslivet gjennomfører en ubegrenset kravpolitikk, da vil våre sjanser til å skape en tryggere økonomisk basis for utviklingen framover bli ødelagt. Urealistiske økonomiske krav og sneversynte aksjoner fra/sterke grupper i samfunnet kan undergrave våre muligheter til å sikre arbeid og inntekt for alle.

De klare forutsetninger som Regjeringen la til grunn i sitt økonomiske opplegg for dette året, skatte-

26

lettelser som skulle kompensere eventuelle framtidige krav fra høytlønsgruppene, og et inntektsoppgjør med sterkest vekt på de lavtlønte gruppers behov, står fast.

I første halvdel av 1980-årene vil det bli særlig viktig å få til: Ordninger og tiltak som bidrar til å fremme hele arbeidslivets produktivitet. Mye av vår framtidige utvikling vil være avhengig av om denne innsatsen vil gi resultater.

Det vil også bli nødvendig med en bred innsats for å dempe pris- og kostnadsutviklingen. I denne sammenheng må vi få en realistisk forståelse av hvilken betydning oljeinntektene vil ha for vår økonomi.

Våre muligheter til å løse de viktigste oppgaver som fremdeles gjenstår i det norske samfunn, er avhengig av at vi kan sikre en tilstrekkelig økonomisk vekst.

Hvis ikke det er mulig må nye økonomiske løft dekkes ved reduksjoner på andre områder.

Vår samlede økonomiske bæreevne bestemmes av våre investeringer og produksjon.

Uansett hvor svimlende beløpene fra olje- og gassvirksomheten kan virke, så vil dette ikke kunne fri oss fra den realitet at våre økonomiske muligheter også i framtida vil bli avgjort av virksomheten på land.

Våre arbeidsplasser og vårt velferdssamfunns sosiale standard kan bare sikres gjennom et konkurransedyktig og vel utviklet næringsliv.

Til tross for oljeinntekten er det ingen snarveier utenom disse realitetene.

For å møte de krav og utfordringer oppgavene her stiller oss overfor, må vi til tider ta i bruk virkemidler

som på flere måter kan være en belastning for et sosialdemokratisk parti.

Dette gjør at enkelte kommer til den konklusjon at vår politiske kurs er lagt om.

La meg slå fast dette: Det er ikke bare virkemidlene som kan fortelle hva slags politisk kurs et parti har lagt opp.

Det avgjørende er de politiske mål.

Virkemidlene er verktøy vi skal bruke til å nå våre politiske mål.

Men Arbeiderpartiet har jo også lagt reformpolitikken på hylla, hevdes det så. Det lanserer ikke store samfunnsomveltende reformer lenger og det er beskjedne nye økonomiske ressurser som blir satt inn på det som har vært tradisjonelle

sosialistiske reformfelter, utdanning, helse- og sosialsektoren, boligsektoren og kulturoppgavene.

For det første er det et faktum at vi i løpet av de 5 år vi har bak oss har gjennomført en sterk opptrapping av ressursene på alle disse viktige områdene. Utover dette skal vi følge opp så langt det er mulig det som er nødvendige behov for økonomisk innsats i framtida.

Men, det

vi i dag har satt som våre hovedoppgaver for de nærmeste år, nemlig å sikre våre arbeidsplasser og tilbakevise angrep på vår sosiale standard, det er i dagens situasjon det mest krevende politiske mål noe parti kan sette seg, *midt i ei økonomisk ulykke.*

Det er en av de største politiske utfordringer Arbeiderpartiet er blitt stilt overfor *på mange år*

Det er denne oppgaven som vil bli prøvesteinen på kraften og viljen i det faglig/politiske samarbeid og på vår evne til å mobilisere tilstrekkelig og nødvendig solidarisk holdning i samfunnet.